Závěry Rady ze dne 26. listopadu 2009 o profesním rozvoji učitelů a vedoucích pracovníků škol

(2009/C 302/04)

RADA EVROPSKÉ UNIE,

S OHLEDEM na:

1. závěry ze zasedání Evropské rady v Lisabonu ve dnech 23. a 24. března 2000, v nichž bylo zdůrazněno, že pro postavení Evropy ve znalostní ekonomice jsou rozhodující investice do lidí, a v nichž byly členské státy vyzvány k přijetí opatření za účelem odstranění překážek mobility učitelů a získání vysoce kvalitních učitelů ([1]);

2. cíl 1.1 pracovního programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“, v němž se zdůrazňuje, že je důležité získávat pro učitelské povolání vysoce kvalifikované a motivované lidi a u tohoto povolání je udržet, určit dovednosti, jež musí učitelé ovládat, aby mohli reagovat na měnící se potřeby společnosti, vytvořit podmínky pro podporu učitelů prostřednictvím počáteční odborné přípravy a odborné přípravy při zaměstnání a získat zájemce o výuku a odbornou přípravu, kteří mají odbornou praxi v jiných oblastech ([2]);

3. usnesení Rady ze dne 27. června 2002 o celoživotním učení, jímž byly členské státy vyzvány ke zlepšení vzdělávání a odborné přípravy učitelů zapojených do celoživotního učení, aby si osvojili dovednosti nezbytné pro znalostní společnost ([3]);

4. společnou průběžnou zprávu Rady a Komise ze dne 26. února 2004 o pokroku při plnění Lisabonských cílů v oblasti vzdělávání a odborné přípravy ([4]), která stanovila jako prioritu vypracování společných evropských zásad v oblasti kompetencí a kvalifikace, jež učitelé potřebují, aby plnili svoji měnící se roli ve znalostní společnosti ([5]);

5. společnou průběžnou zprávu Rady a Komise ze dne 23. února 2006 o provádění pracovního programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“, v níž bylo zdůrazněno, že investice do profesní přípravy učitelů a školitelů a posilování hlavní úlohy vzdělávacích institucí a institucí odborné přípravy jsou nezbytné pro zlepšování účinnosti systémů vzdělávání a odborné přípravy ([6]);

6. závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 14. listopadu 2006 o efektivitě a rovném přístupu ve vzdělávání a odborné přípravě, v nichž bylo uvedeno, že motivace, dovednosti a kompetence učitelů, školitelů i dalších pedagogických pracovníků, poradenství a sociální služby, jakož i kvalita vedení škol jsou klíčovými faktory pro dosažení vysoké kvality výsledků učení a že úsilí pedagogických pracovníků by mělo být podporováno prostřednictvím nepřetržitého profesního rozvoje;

7. závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 14. listopadu 2006 o budoucích prioritách posílené evropské spolupráce v oblasti odborného vzdělávání a přípravy, v nichž byla zdůrazněna potřeba vysoce kvalifikovaných učitelů, kteří se za účelem profesního rozvoje účastní dalšího odborného vzdělávání ([7]);

8. rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1720/2006/ES ze dne 15. listopadu 2006, kterým se zavádí akční program v oblasti celoživotního učení, jež obsahuje konkrétní cíl zvýšit kvalitu a evropský rozměr vzdělávání učitelů a podporuje mobilitu učitelů a dalších pedagogických pracovníků ([8]);

9. doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení ([9]), jež stanoví znalosti, dovednosti a postoje, které všichni potřebují ke svému osobnímu naplnění a rozvoji, aktivnímu občanství, sociálnímu začlenění a pro pracovní život a které vzhledem ke své průřezové povaze předpokládají vyšší stupeň spolupráce a týmové práce mezi učiteli, jakož i přístup k učení přesahující tradiční hranice mezi jednotlivými obory;

10. závěry Rady ze dne 25. května 2007 o uceleném rámci ukazatelů a kritérií pro sledování pokroku při plnění lisabonských cílů v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, které vyzvaly k tomu, aby pokračovala práce na vývoji ukazatele týkajícího se profesního rozvoje učitelů a školitelů ([10]);

11. závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 21. listopadu 2008 týkající se mobility mladých lidí, v nichž byly členské státy vyzvány, aby

([1]) Zlepšování vzdělávání a odborné přípravy učitelů a školitelů – SN 100/1/00 REV 1.
([2]) Úř. věst. C 142, 14.6.2002.
([3]) Úř. věst. C 163, 9.7.2002.
([4]) 6905/04.
([5]) Přílohy I a II dokumentu 12414/07 ADD 1.
([6]) Úř. věst. C 79, 1.4.2006.
([7]) Úř. věst. C 298, 8.12.2006.
([8]) Úř. věst. L 327, 24.11.2006.
([9]) Úř. věst. L 394, 30.12.2006.
([10]) Úř. věst. C 311, 21.12.2007.

směřovaly k cíli spočívajícímu ve zvýšení mobility učitelů, školitelů a dalších pedagogických pracovníků [1];

12. závěry Rady ze dne 12. května 2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy [2], v nichž bylo doporučeno postupné rozšiřování mobility učitelů a školitelů tak, aby studium v zahraničí již nebylo výjimkou, nýbrž aby se stalo pravidlem, které za jednu z priorit prvního pracovního cyklu určily potřebu soustředit se na kvalitu počátečního pedagogického vzdělávání a podporu nových učitelů na počátku jejich kariéry, jakož i na zvyšování kvality možností dalšího profesního rozvoje učitelů, školitelů a osob účastnících se činností souvisejících s vedením nebo poradenstvím, a jimiž byla Komise vyzvána, aby posoudila možnost zahrnout mobilitu vyučujících do případného budoucího návrhu referenční úrovně pro mobilitu;

a ZEJMÉNA PŘIPOMÍNAJÍC:

1. závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 15. listopadu 2007 o zlepšování kvality vzdělávání učitelů [3], v nichž bylo dohodnuto, že je třeba usilovat o zajištění toho, aby byli učitelé během celé své kariéry podporováni a povzbuzováni k trvalému obnovování svých znalostí, dovedností a schopností v souladu s požadavky a aby učitelé ve vedoucích funkcích měli přístup k velmi dobré odborné přípravě v oblasti řízení a vedení škol;

2. závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 21. listopadu 2008 o přípravě mladých lidí na 21. století [4], v nichž byly členské státy vyzvány, aby při provádění výše uvedených závěrů o zlepšování kvality vzdělávání učitelů zaměřily spolupráci na dosažení toho, aby všichni začínající učitelé mohli využívat strukturovaných programů podpory na počátku profesní dráhy, na zlepšení nabídky a kvality programů trvalého profesního rozvoje učitelů a účasti na těchto programech i na zlepšování náboru a odborné přípravy vedoucích pracovníků škol;

OPĚTOVNĚ POTVRZUJE, že

odpovědnost za organizaci a obsah systémů vzdělávání a odborné přípravy sice spočívá na každém členském státu, avšak k rozvoji kvalitního vzdělávání a odborné přípravy může prostřednictvím podpory a doplňujících opatření přijímaných na vnitrostátní úrovni i pomoci poskytované členským státům při řešení společných výzev přispět také spolupráce na evropské úrovni založená na otevřené metodě koordinace spolu s účinným využíváním programů Společenství.

[1] Úř. věst. C 320, 16.12.2008.
[2] Úř. věst. C 119, 28.5.2009.
[3] Úř. věst. C 300, 12.12.2007.
[4] Úř. věst. C 319, 13.12.2008.

UZNÁVÁ, že

1. nejdůležitějšími faktory přispívajícími k dosažení vysoce kvalitních výsledků učení jsou znalosti, dovednosti a nasazení učitelů [5], jakož i kvalita vedení škol. Kvalitní výuka a schopnost motivovat všechny žáky k dosažení co nejlepších výsledků mohou mít trvalý pozitivní vliv na budoucnost mladých lidí. Z tohoto důvodu je nezbytně nutné nejen zajistit, aby osoby přijímané na učitelská místa a do vedoucích funkcí na školách byly co nejkvalitnější a měly dobré předpoklady pro plnění příslušných úkolů, ale také zajistit co nejvyšší úroveň počátečního vzdělávání a dalšího profesního rozvoje pedagogických pracovníků na všech stupních. To ještě přispěje k posílení postavení i přitažlivosti tohoto povolání;

2. programy vzdělávání učitelů, které jsou klíčovými faktory nejen pro přípravu učitelů a vedoucích pracovníků škol na plnění úkolů, ale také pro zajištění jejich trvalého profesního rozvoje, musí být vysoce kvalitní, odpovídat potřebám a musí být založeny na vyváženém propojení fundovaného akademického výzkumu a rozsáhlých praktických zkušeností. Je nesmírně důležité, aby počáteční pedagogické vzdělávání, podpora v rané fázi kariéry (zaškolování [6]) a další profesní vzdělávání byly považovány za soudržný celek;

3. doba, kdy nový učitel nastupuje po ukončení počátečního pedagogického vzdělávání na své první pracovní místo, je z hlediska jeho motivace, výkonu a profesního rozvoje obzvláště významná. Začínající učitelé mohou mít problém přizpůsobit se školní realitě a uplatňovat to, co se naučili během svého počátečního pedagogického vzdělávání. Řada z nich nakonec svoji pedagogickou dráhu opustí, což představuje velkou ztrátu nejen pro ně, ale i pro společnost. Existuje však mnoho výzkumů prováděných na vnitrostátní i mezinárodní úrovni, jejichž výsledky ukazují, že tento jev mohou omezit strukturované programy na podporu všech nových učitelů; Tyto programy mohou být přínosem rovněž pro učitele, kteří se ke své profesi vracejí;

4. v rámci počátečního pedagogického vzdělávání, jakkoli kvalitního, nemohou učitelé nikdy získat veškeré schopnosti, které budou během své kariéry potřebovat. Požadavky na učitelské povolání se rychle vyvíjejí a spolu s nimi vyvstává potřeba nových přístupů. Mají-li učitelé docílit toho, aby jejich výuka byla plně efektivní, a mají-li být schopni se přizpůsobovat měnícím se potřebám studujících ve světě rychlých společenských, kulturních, ekonomických a technologických změn, je třeba, aby přemýšleli o vlastních vzdělávacích potřebách ve vztahu k prostředí

[5] Pro účely těchto závěrů se pojem učitel používá k označení osoby, u níž je uznáno postavení učitele (nebo odpovídající postavení) podle právních předpisů a praxe daného členského státu. Vztahuje se i na zvláštní situaci učitelů a školitelů činných v odborném vzdělávání a přípravě, avšak netýká se osob zaměstnaných mimo formální systémy vzdělávání a odborné přípravy, protože jde o jinou povahu a jiný kontext vykonávaných úkolů.
[6] Pojmem zaškolení se v tomto dokumentu rozumí jakýkoli strukturovaný podpůrný program, jehož se účastní noví učitelé poté, co dokončili formální program počátečního pedagogického vzdělávání a nastoupili jako učitelé do školy na své první pracovní místo.

své konkrétní školy a aby převzali větší odpovědnost za vlastní celoživotní učení, jehož prostřednictvím si mohou obnovovat a zdokonalovat své znalosti a dovednosti. Je však prokázáno, že někteří učitelé dosud mají nedostatek možností účastnit se programů trvalého profesního rozvoje, přičemž velký počet těch, kdo tyto možnosti mají, se domnívá, že tyto programy ne vždy plně odpovídají jejich individuálním potřebám a výzvám, jímž čelí;

5. jedním z důležitých faktorů vedoucích k vytváření celkových podmínek pro výuku a studium, k rozvoji cílevědomosti a poskytování podpory žákům, rodičům a zaměstnancům, a tedy k vyšší úrovni dosahovaných výsledků je účinné vedení škol. Proto je nesmírně důležité zajistit, aby vedoucí pracovníci škol měli schopnosti a vlastnosti nezbytné pro plnění stále rostoucího počtu úkolů, jež před nimi stojí, nebo byli s to těchto schopností a vlastností nabýt. Stejně důležité je zajistit, aby vedoucí pracovníci škol nebyli přetěžováni administrativními úkoly a aby se soustředili na otázky zásadního významu, jako je kvalita výuky, učební osnovy, pedagogické záležitosti, výsledky práce učitelů, jejich motivace a rozvoj;

6. pedagogičtí pracovníci na všech stupních, včetně vedoucích pracovníků škol, by mohli více využívat zvýšené mobility ve vzdělávání a navazování kontaktů (networking), neboť tato mobilita a navazování kontaktů významným způsobem přispívají ke zvýšení kvality systémů a institucí vzdělávání a odborné přípravy a k tomu, že se tyto systémy a instituce stávají otevřenějšími, vnímavějšími vůči okolí, přístupnějšími a účinnějšími;

SOUHLASÍ S TÍM, že

1. jednotlivé evropské systémy vzdělávání se sice v mnoha ohledech liší, avšak mají společnou potřebu získat a udržet co nejlepší učitele a vedoucí pracovníky škol s cílem zajistit vysoce kvalitní výsledky v oblasti vzdělávání. Proto je třeba věnovat velkou péči a pozornost vymezení potřebného profilu budoucích učitelů a vedoucích pracovníků škol, jejich výběru a přípravě na plnění příslušných úkolů;

2. programy vzdělávání učitelů by měly být vysoce kvalitní, empiricky podložené a měly by odpovídat příslušným potřebám. Osoby odpovědné za odbornou přípravu učitelů – jakož i za přípravu učitelů pedagogických škol – by měly mít vysokou úroveň dosaženého akademického vzdělání a dostatečné praktické zkušenosti s výukou, jakož i schopnosti nezbytné pro kvalitní výuku. Je třeba usilovat také o zajištění účinné spolupráce pedagogických institucí s těmi, kdo provádějí pedagogický výzkum v jiných vysokoškolských institucích, zároveň i s vedoucími pracovníky škol;

3. s ohledem na rostoucí požadavky kladené na učitele a jejich stále složitější úlohu je třeba, aby se učitelům dostávalo po celou dobu jejich kariéry účinné osobní a profesní podpory, a zejména v době, kdy nastupují poprvé do zaměstnání;

4. v rychle se měnícím světě a v souladu s koncepcí celoživotního učení by vzdělávání a rozvoj učitelů měly být zajišťovány soudržným a kontinuálním způsobem, od počátečního pedagogického vzdělávání (s výraznou praktickou složkou) přes zaškolení až po trvalý profesní rozvoj. Je třeba vyvinout zejména úsilí o dosažení toho, aby:

a) se všem začínajícím učitelům dostalo během prvních několika let jejich kariéry dostatečné a účinné podpory a vedení;

b) byl podporován přístup založený na reflexi, který by začínající i zkušenější učitele vedl k tomu, aby neustále zpětně hodnotili svoji práci, a to samostatně i kolektivně;

c) byla všem učitelům pravidelně poskytována zpětná vazba ohledně jejich výkonu, jakož i pomoc při určování jejich potřeb profesního rozvoje a při vytváření plánu pro naplnění těchto potřeb;

d) s ohledem na uvedenou zpětnou vazbu měli učitelé dostatečné možnosti, aby během celé své kariéry mohli obnovovat, rozvíjet a prohlubovat své schopnosti, a aby k tomu byli povzbuzováni a bylo jim to umožňováno;

e) programy profesního rozvoje učitelů byly relevantní, uzpůsobené potřebám, důsledně vycházely z praxe a aby byla zajištěna jejich kvalita;

f) učitelé a vedoucí pracovníci škol byli nabádáni k tomu, aby využívali příležitostí, jež nabízejí programy výměn a mobility na vnitrostátní i mezinárodní úrovni, jakož i příslušné sítě, a aby jim bylo umožněno se těchto programů účastnit;

g) učitelé a vedoucí pracovníci škol byli vybízeni k účasti na pokročilém profesním vzdělávání a profesním rozvoji, k zapojení do pedagogického výzkumu a k využívání možností rozvoje znalostí dalších odborných oblastí;

5. s ohledem na značný vliv, který vedoucí pracovníci škol mají na celkové podmínky pro učení, včetně motivace, morálky, a výkonu zaměstnanců, způsobu výuky a postojů a aspirací žáků i rodičů, je třeba zajistit, aby tito vedoucí pracovníci škol měli dostatek příležitostí pro rozvoj a zachování účinných řídících dovedností. A vzhledem k tomu, že výzvy související s vedením vzdělávacích zařízení jsou v celé Evropě podobné, mohlo by pro vedoucí pracovníky škol být přínosem také učení v rámci spolupráce s jejich kolegy v jiných členských státech, která by spočívala zejména ve sdílení zkušeností a příkladů osvědčených postupů, jakož i v přeshraničních příležitostech k profesnímu rozvoji;

VYZÝVÁ ČLENSKÉ STÁTY, ABY

1. učinily další kroky k zajištění toho, aby učitelské povolání přilákalo a udrželo co nejlepší uchazeče a aby učitelům byla zajištěna dostatečná příprava a podpora, jež jim umožní účinně plnit své úkoly;

2. vhodným způsobem stanovily, že se všichni noví učitelé zúčastní programu zaškolení, jenž jim během prvních let jejich pedagogické dráhy nabídne profesní i osobní podporu;

3. stanovily pravidelné posuzování individuálních potřeb profesního rozvoje učitelů určených na základě sebehodnocení nebo vnějšího hodnocení a aby poskytly dostatečné příležitosti k dalšímu profesnímu rozvoji určené k naplnění těchto potřeb, čímž bude současně zajištěn pozitivní vliv na výsledky učení žáků;

4. aktivně podporovaly příležitosti, jež na vnitrostátní i mezinárodní úrovni nabízejí programy výměny a mobility, a podporovaly účast v těchto programech s cílem podstatně zvýšit počet učitelů a vedoucích pracovníků škol, kteří těchto programů využívají;

5. přezkoumaly úkoly vedoucích pracovníků škol a zajišťování jejich podpory, zejména s cílem ulehčit jejich pracovní úkoly administrativní povahy, aby mohli zaměřit pozornost na vytváření celkových podmínek pro výuku a studium a přispívat k vyšší úrovni dosahovaných výsledků;

6. zajistily vysoce kvalitní programy pro rozvoj znalostí, dovedností a postojů, jež potřebují budoucí i současní učitelé, a pro rozvoj znalostí, dovedností a postojů nezbytných pro zajištění účinného vedení škol, například prostřednictvím speciálních programů;

VYZÝVÁ KOMISI, ABY

1. posilovala a podporovala evropskou politickou spolupráci v oblasti počátečního pedagogického vzdělávání, trvalého profesního rozvoje a vedení škol, zejména prostřednictvím vytváření platforem a aktivit vzájemného učení za účelem výměny znalostí, zkušeností a odborných poznatků mezi tvůrci politik a pedagogy;

2. předložila tvůrcům politik praktické informace ohledně rozvoje strukturovaných programů zaškolení pro všechny nové učitele spolu s příklady opatření, jež lze k provádění nebo zlepšení těchto programů přijmout;

3. propagovala a podporovala větší účast učitelů, vedoucích pracovníků škol a učitelů pedagogických škol ve vnitrostátních a mezinárodních programech, partnerstvích a projektech mobility zřízených v rámci programů Společenství, zejména v rámci programu celoživotního učení;

4. připravila studii o metodách používaných v členských státech při výběru, přijímání a odborné přípravě učitelů pedagogických škol;

5. předložila souhrn kompetencí učitelů v jednotlivých členských státech spolu s činnostmi vzájemného učení v této oblasti;

6. podporovala další vytváření souboru poznatků týkajících se profesí učitelů a vedoucích pracovníků škol, mimo jiné prostřednictvím spolupráce s mezinárodními organizacemi;

7. prostřednictvím stávajících mechanismů předkládání zpráv a při nejbližší vhodné příležitosti předložila Radě informace o opatřeních přijatých členskými státy, jakož i o opatřeních přijatých v rámci evropské spolupráce v návaznosti na závěry Rady z listopadu roku 2007 o zlepšování kvality vzdělávání učitelů a závěry Rady z listopadu roku 2008 o agendě pro evropskou spolupráci v oblasti školství, a to z hlediska profesního rozvoje učitelů a vedoucích pracovníků škol.